

Dosya:

O-3

Bir Yapılı Çevre Sağlık Sorunu: İstanbul'da Mega Projeler

Küresel bir salgının ortasındayız. Kitlel olarak insanlığı etkileyen salgına karşı önlemler alırken yaşadığımız mekânları daha çok konuşmaya başladık. Daha nitelikli bir yapılı çevreye ihtiyacımız olduğu, nefes alacak daha çok açık alan olması gerektiği, konutların, kamusal alanların daha iyi planlanması gibi konuları tartışırken, dünya nüfusunun ağırlıklı bir kesiminin yaşadığı kentlerin halihazırda ne kadar sağlıklı olduğu da gündeme gelmiş oldu.

Bir kent nasıl sağlıklı olur? Kaçınılmaz olarak bir parçası olduğumuz yapılı çevre hangi saiklerle gelişmektedir? Son yıllarda giderek artan bir ölçekte büyüyen projelerin, diğer bir deyişle mega projelerin yapılı çevre sağlığına etkileri nelerdir? Bu ve benzeri tartışmaları Mimar.ist'in bu sayısının dosya konusu olarak ele aldık. Mega projelerin yapılı çevre sağlığına etkilerini farklı yönleriyle ele almak üzere dosyanın içeriğini çok disiplinli bir şekilde kurguladık. Mimarlık dışındaki disiplinlerin de katkısı ile oluşturduğumuz dosyada mega projelerin politik, ekonomik, sosyal, toplumsal bağlamlarını çok yönlü irdelemeye çalıştık. Dosyamızı Mimar.ist'in İstanbul'da mega projeleri konu alan 58. sayısı (Kış 2017) ile birlikte okumanızı da öneririz.

Salgın günlerinde kesintisiz süren inşaatlardan, ekosisteme zarar veren uygulamalara dek mega projeleri ve bunların politik-ekonomideki rolünü **Fuat Ercan** aktardı. "Mega Projeler ve Bir de 'Çılgın Projeleri' Üzerine Fragmanlar: Ağaçla Birlikte Ormanı Görmek" başlıklı yazısında Ercan, mega projelerin, farklı mekanizmalar ve işleyişler arasındaki bağlantıların sonucu olduğunu çok yönlü bir biçimde göstermeye çalışıyor. Kayırmacılık ilişkileriyle şekillenen, otoriter süreçlerin hızlandığı mega projelerin yapılı çevreye politik-ekonomik bağlamda ne tür etkileri olduğunu titizlikle tartışmaya açıyor. Bu sorundan çıkışın ise, işçi sınıfı, ekoloji ve kadın mücadeleleri arasında hiyerarşik olmayan esnek çapraz dayanışma ağları ile olabileceğini öneriyor; ağaçları ve aynı zamanda ormanı görerek. **Fuat Ercan**'ı dosya editörlerinin söyleşi izliyor. "Yeni ve yaşanabilir bir dünyanın inşası her zamankinden daha mümkün görünmektedir" diyen **Mücella Yapıcı** ile söyleşi Mimar.ist'in 58. sayısındaki **Gül Köksal** ve **Deniz Öztürk** ile söyleşinin bir devamı niteliğinde. Söyleşide son üç yılda ve özellikle küresel salgında mega projelerin ne yönde seyrettiği, yapılı çevre sağlığına etkilerinin neler olduğu ve demokrasi mücadelesindeki yeri konuşuluyor. Yapıcı, içinde bulunduğumuz koşulların dayatmaları karşısında, krizi fırsata çevirme sırasının bu kez sermayede değil, emekçi yoksul halklarda olacağını işaret ediyor.

Dosyada mega projeleri üç ayrı örnek üzerinden detaylandırdık. **Serkan Öngel**, "Kriz, Sınıfsal Ayrışma ve Kent" başlıklı yazısında, kapitalist üretim ilişkilerinin derinden etkilediği sınıfsal ayrışma ve kent ilişkisini, bir mega proje olan konut inşası üzerinden sorguluyor. Mega projelerin ve kentsel dönüşümün nesnesi olan kentlerde, sermaye birikiminin ihtiyaçlarının giderek daha fazla öncülendiğini işaret eden Öngel, kenti giderek genişleyen bir şantiye olarak tarifliyor. Salgın, deprem gibi faktörler, bu şantiyenin mekânsal yayılımını hızlandırıyor. İstanbul ise sınıfsal ayrışmanın en açık izlendiği kent... **Yağız Alp Tangün** mega projelerin sağlık yapıları boyutuna değiniyor. "Bilgi ve İktidar İlişkisinde Mekânı Anlamak: Şehir Hastanelerinin Hakikati" başlıklı yazısında Tangün, bilgi, iktidar ve hakikat üretimi arasındaki gerilimli ilişkilerden hareket eden bir yaklaşımın imkânlarını mega proje olarak şehir hastanesi üzerinden tartışmaya açıyor. Kent ve halk sağlığı politikaları kesişiminde şehir hastanelerinin nasıl bu büyüklüklere ulaştığı, bunu sağlayan politik-ekonomik ilişkiler, uzun yıllar boyunca devam edecek olan borçlanmalar ve yapılı çevre tasarımı/üretimi yoluyla hakikat inşasını ele alan Tangün, bilgi üretiminin yöntemine de işaret ediyor. Disiplinlerarası çoklu işbirlikleri kurmanın aciliyetini işaret ederken egemen bilgi-iktidar-hakikat ilişkisine eleştirel bir mesafe gerekliliğini de vurguluyor.

Dosyanın son yazısında ise **T. Gül Köksal** "Haliçport'tan Şehir Hastanelerine Yapılı Çevre Sağlığını Tehdit Eden Mega Projelere Karşı Söylem Üretimi" başlığı altında iki ayrı mega projenin yapılı çevre sağlığına etkilerini ve bunlara karşı söylem üretimini ele alıyor. Köksal, geçen yüzyıldan bu yana değişen hız ve ölçekte kentlere müdahale eden iktidar ve sermayeye karşı söylem üreten mücadelelerin altını çiziyor.

Salgının ve son günlerdeki depremin, yapılı çevrenin hayati derecede önemli olduğu hatırlatmasıyla, tüm canlıların yaşam hakkının savunusunda daha çok karşı söyleme ve dayanışmaya ihtiyacımız olduğunu görmekteyiz. Dosyamızın bu yolda bir umut olmasını dileriz...

Dosya editörleri: **T. Gül Köksal**, **Mücella Yapıcı**